

ההכרה בזכותו של אדם בעל מוגבלות לשוויון ולהשתתפות פעילה בחברה בכל תחומי החיים, ובזכותו להיות את חייו בעצמאות מרבית חייבת להנחות את הרשויות המקומיות בכל פעולותיהן לשילוב אנשים בעלי מוגבלות.

הביקורת העלתה שבכל התחומים שנבדקו - הנגישות הפיזית, הנגישות למידע, העסקת בעלי מוגבלות ופעולות רווחה - לא עשו הרשויות המקומיות די כדי לאפשר לבעלי מוגבלות להשתלב בחברה ובתעסוקה:

בנייני ציבור רבים בתחומי הרשויות המקומיות שנבדקו אינם נגישים לנכים, ומדרכות רבות לא הונמכו כנדרש בחוק. תנאי הכרחי לשילובם של אנשים בעלי מוגבלות בחיי הקהילה הוא קיומם של הסדרי נגישות נאותים. בהעדרם של אלה לא יוכל אדם בעל מוגבלות לקבל שירותים בתחומי הבריאות והרווחה, לא יוכל להשתתף בפעילויות חברתיות ולא יוכל להשתלב במקומות עבודה.

ברשויות המקומיות כמעט אין נגישות למידע המיועד לאנשים בעלי מוגבלות, דבר שהוא חיוני להשתלבותם המלאה בחברה.

מספר העובדים בעלי המוגבלות שהרשויות המקומיות מעסיקות אין בו כדי לתת להם ייצוג הולם. מאחר שסיכוייהם של חלק ניכר מבעלי המוגבלות להשתלב בעבודה נמוכים, על הרשויות המקומיות, כמעסיקות ציבוריות, לפעול לפי חוק השוויון, בדרך של מתן העדפה מתקנת, כדי לקדם את ייצוגם ההולם של בעלי מוגבלות בקרב עובדיהן.

חשיבות רבה יש לשירותי הרווחה שעל הרשויות המקומיות לספק לאנשים בעלי מוגבלות הנזקקים להם, בעיקר בכל הנוגע לשילובם במסגרות חינוך, פנאי, תעסוקה, דיור מוגן ועזרה פרטנית - שירותים החיוניים לשיקומם. שירותי הרווחה שמספקות הרשויות המקומיות אינם מספקים את הצרכים, בין השאר בשל חוסר תקציב. עקב כך יש שמבוגרים וילדים בעלי מוגבלות אינם מקבלים את הטיפול והסיוע הדרושים להם, והדבר עלול לפגוע ביכולתם להשתקם ולגרום לבידודם החברתי.

נוכח הצרכים של אנשים בעלי מוגבלות על הרשויות המקומיות, בשיתוף משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, לעשות כל מאמץ ולקבוע סדרי עדיפויות בהקצאת המשאבים, כך שלא ימנע טיפול וסיוע חיוני שבהעדרו ייפגעו אנשים בעלי מוגבלות ומצבם יחמיר.

משרד התקשורת ורשויות שידור

נגישות לאמצעי תקשורת ומידע

אמצעי תקשורת, ובכלל זה שידורי טלוויזיה, הם אמצעים חשובים לקבלת מידע, לבילוי בשעות הפנאי ולשילוב בחיי החברה והתרבות בארץ. כדי שגם אנשים כבדי שמיעה יוכלו ליהנות משידורי טלוויזיה נחקק חוק הקלות לחירש, התשנ"ב-1992.

בחוק האמור נקבע, כי על רשות השידור, הטלוויזיה הלימודית, הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו והמועצה לשידורי כבלים לקבוע " (1) מספר שידורי טלוויזיה שלא יפחתו מרבע מכלל השידורים בעברית ובערבית, שאינם משודרים בשידור חי, אשר בהם יהיו כתוביות בעברית - בשידורים בעברית, וכתוביות בערבית - בשידורים בערבית; (2) תכנית חדשות שבועית אחת לפחות שתלווה בתרגום לשפת הסימנים".

בחודשים אפריל-יוני 2001 בדק משרד מבקר המדינה ברשות השידור, ברשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו ובמועצה לשידורי כבלים ולוויין שבמשרד התקשורת באיזו מידה יושמו חוק הקלות לחירש והכללים שנקבעו על פיו.

רשות השידור

בעקבות חקיקת חוק הקלות לחירש התקין הוועד המנהל של רשות השידור (להלן - הרשות) את כללי הקלות לחירש (רשות השידור), התשנ"ה-1995 (להלן - הכללים). הכללים קובעים כי "הרשות תשרד כתוביות מסך [כתוביות המופיעות על מרקע הטלוויזיה] ... בתכניות תעודה ותכניות דרמה מקוריות בשיעור שלא יפחת מרבע משידורי הטלוויזיה שאינם משודרים בשידור חי". כן נקבע, כי "פרק החדשות במהדורת הלילה המאוחרת של שידורי הטלוויזיה ילווה בתרגום לשפת הסימנים מדי ערב, כל עוד הוא משודר"; "הרשות תפרסם, מזמן לזמן, בלוחות המשרדים המופצים באמצעי התקשורת את התכניות המלוות בכתוביות"; וכן תפרסם את מהדורת החדשות השבועית, שלפי החוק תלווה בתרגום לשפת הסימנים.

כתוביות לכבדי שמיעה

באוגוסט 2000 הגישה עמותת "בקול-ארגון כבדי שמיעה ומתחרשים" עתירה לבג"ץ²⁷ בעניין אי-מילוי חובתה של הרשות לפי חוק הקלות לחירש והכללים.

בתצהיר תשובה לבית המשפט שהוגש באוקטובר 2000, כתבה הרשות, כי "למרות המאמצים הנעשים ... רשות השידור איננה עומדת בדרישות החוק והכללים באופן מלא"; מבין 477 דקות שידור שבועיות מוקלטות בעברית, רק תכנית אחת של 5 דקות לוותה בכתוביות, ומבין 190 דקות שבועיות בערבית, רק 30 דקות (16%) לוו בכתוביות בערבית. בתצהיר פירטה הרשות מגבלות של כוח אדם, ציוד, זמן ותקציב, והתחייבה ליישם את החוק והכללים במלואם עד 1.1.01. כן כתבה הרשות כי ב-22.10.00 היא החלה לפרסם בלוח השידורים אילו תכניות מלוות בכתוביות. בהחלטה שנתן בג"ץ בעניין זה ביום 22.1.01 נאמר: "מודים המשיבים, כי טרם עלה בידם להגיע לביצוע מושלם של מלוא החובה המוטלת עליהם לפי הכללים, הן ביחס לכמות היחסית של השידורים והן ביחס למבחר התכניות שתשודרנה בלוויית כתוביות. וכדי להגיע לכך זקוקים הם לטענתם, לשהות קצרה נוספת". בפסק הדין שניתן ביום 7.3.01 נאמר, כי בא כוח העותרים הודיע לבג"ץ שהמשיבים מצהירים כי "מוכנה רשות השידור להתחייב כי תמלא את הוראות החוק לשרד כתוביות בעברית בהיקף של לפחות רבע מכלל שידורי הטלוויזיה הישראלית בשפה העברית, שאינם משודרים בשידור חי, וכתוביות בערבית בהיקף של לפחות רבע מכלל השידורים בשפה הערבית שאינם משודרים בשידור חי, וכן לפרסם בלוחות המשרדים המופצים לאמצעי התקשורת את התכניות המלוות בכתוביות". כן צוין בפסק הדין, כי עקב הצהרת המשיבים משכו העותרים את עתירתם.

27 בג"ץ 5959/00 בקול ואח' נ' רשות השידור ואח' (לא פורסם).

בביקורת נמצא, שאין ברשות מערכת ממוחשבת לפיקוח על השידורים ולמעקב אחריהם, היכולה לספק נתונים תקופתיים על העמידה בכללים בשידורים שאינם בשידור חי, ושיעור התכניות המלוות בכתוביות. יש לציין, כי חוק הקלות לחירש והכללים לא קבעו אם מכסת השידורים המלווים בכתוביות, צריכה להיות שנתית, חודשית או שבועית, ומתשובת הרשות עולה כי היא רואה אותה כמכסה שבועית. כדי לעמוד על היקף השידורים ששודרו בליווי כתוביות, ביקש משרד מבקר המדינה מהרשות, וקיבל ממנה, לוחות משרדים שבועיים, שבהם רשומות כל התכניות המשודרות ומועדי שידורן, וציון מיוחד ליד שמות התכניות שלוו בכתוביות לכבדי שמיעה. לצורך הבדיקה נבחרו אקראית לוח משרדים שבועי אחד בכל אחד מהחודשים ינואר-מאי 2001.

להלן תוצאות הבדיקה בעניין שידורי הטלוויזיה בעברית:

השבוע	ס"כ דקות השידור של תכניות מוקלטות בעברית	ס"כ דקות השידור של תכניות מלוות בכתוביות	שיעור דקות שידור של תכניות המלוות בכתוביות (ב-%)
13.1.01-7.1.01	587	5	0.9
17.2.01-11.2.01	532	95	18
24.3.01-18.3.01	694	173	25
21.4.01-15.4.01	729	95	13
19.5.01-13.5.01	551	123	22

הטבלה מראה, כי בשבועות שנבדקו לא מילאה הרשות (חוץ מחודש מארס 2001) את חובתה לשרד לפחות רבע מכלל השידורים בעברית שאינם בשידור חי בליווי כתוביות לכבדי שמיעה. בתשובתו מספטמבר 2001 למשרד מבקר המדינה, טען מנהל הטלוויזיה בפועל, כי "באשר לכתוביות אנו עומדים בדרישות החוק וסיכומי בית המשפט (לפחות רבע מכלל השידורים המקוריים המוקלטים מראש)", אך לא הובאו על ידו נתונים לביסוס טענתו.

מנהל הטלוויזיה בפועל גם הצביע על קשיים טכניים בהוספת כתוביות לחלק מהתכניות, כגון אלה שעריכתן והקלטתן נשלמות סמוך למועד השידור ואין זמן מספיק למלאכת הוספת הכתוביות, או בעיות הכרוכות בהסתרת התמונה בכתוביות. לדעת משרד מבקר המדינה, גם אם יש קשיים בנוגע לתכניות מסוימות, על הרשות להיערך בהתאם ומראש ולעמוד במכסה שקבע חוק הקלות לחירש.

הבדיקה העלתה, כי הטלוויזיה בערבית שידרה בממוצע כ-4.2 שעות שידור מוקלטות באותם שבועות, וכ-25% מהתכניות היו מלוות בכתוביות בערבית, כנדרש (חוץ משבוע בינואר 2001, בו לא צוין בלוח המשרדים כי תכניות שודרו בליווי כתוביות בערבית).

תרגום מהדורות החדשות לשפת הסימנים

כאמור, בחוק הקלות לחירש נקבע, כי על הרשות לשרד תכנית שבועית אחת לפחות שתלווה בתרגום לשפת הסימנים, אך בכללי הרשות קיבלה חובה זו ביטוי רחב יותר, ונקבע בהם כי "פרק החדשות במהדורת הלילה המאוחרת של שידורי הטלוויזיה ילווה בתרגום לשפת הסימנים מדי ערב, כל עוד הוא משודר". לדברי מנהל הטלוויזיה בפועל, כאשר נדון בכנסת חוק הקלות לחירש, קיימה

ועדת הכספים ישיבה ובה סוכם, כי במקום לשרד חמש דקות ביום בתרגום לשפת הסימנים, תשודר פעם בשבוע מהדורה של חצי שעה, וזו תהיה מהדורת "מהיום למחר" בימי חמישי; סיכום זה התקבל בעקבות סיכום בין ארגוני כבדי שמיעה לבין מנהל הטלוויזיה דאז.

בהתאם לסיכום, שלא קיבל ביטוי בכללים המחייבים את הרשות, זה שנים מספר משרתת הרשות רק פעם בשבוע, ביום חמישי בלילה, יומן עם מהדורת חדשות מתורגם כולו לשפת הסימנים, ואין היא עומדת בכללים.

הוספת כתוביות למהדורות חדשות

חשיבות מיוחדת יש להוספת כתוביות של עיקר החדשות למהדורות החדשות בטלוויזיה (אף אם אין מדובר תמיד בתמלול דברי הקריין בזמן אמת). החל בשנת 2000 מלווה מבזק החדשות היומי בשעה 17:00, שהרשות מפיקה בשביל הטלוויזיה החינוכית בצמוד לתכנית "ערב חדש", בכתוביות של עיקר החדשות. אולם, מהדורת החדשות המרכזית "מבט", המשודרת בשעה 21:00, אינה מלווה בקביעות בכתוביות כאלה, ואף לא החדשות המשודרות בבוקר. לדברי מנהל הטלוויזיה בפועל, בעת האחרונה מושקעים מאמצים - כוח אדם, מחשוב וכסף - בהוספת כותרות לשידורים חיים של אירועים מיוחדים.

נמצא, כי ב-11.2.01 התקיימה בוועד המנהל של הרשות ישיבה שנדונו בה השידורים שהיו ביום הבחירות לראש הממשלה, והכתוביות המלוות את שידורי החדשות. מאחר שהתרגום לכבדי שמיעה והתרגום לשפות אחרות ביום הבחירות לא הניח את דעתו של הוועד המנהל, התקבלה בישיבה החלטתה, להטיל על הוועדה לתכניות טלוויזיה לגבש קריטריונים לשידורים לאוכלוסיות מיוחדות.

באותה ישיבה הודיע מנכ"ל הרשות דאז, "שכבר לפני ארבעה חודשים, כשפרצה אינתיפאדת אל-אקצא, הוציא הוראה לטלוויזיה ללוות את מהדורות החדשות באופן קבוע בכותרות, כפי שהדבר נעשה [ברשתות זרות בחו"ל]". הוא ציין, כי "שבוע אחד הקפידו על כך פחות או יותר, אבל אחר כך זה נעלם" והתחייב לדאוג שההוראה תבוצע במלואה. הוועד המנהל החליט כי "נושא הכותרות, הגרפיקה ושרווג השידורים יועלה בעת שיתקיים דיון על נושא החדשות וחטיבת החדשות"; כן ביקש יו"ר הרשות מהנהלת הרשות "שייעשה כל מאמץ על מנת לתגבר את נושא הכותרות המיוחדות שמלוות את מהדורות החדשות". בישיבת הוועד המנהל ב-22.4.01 עלה שוב נושא הכתוביות בשידורי החדשות, ומנהל הטלוויזיה בפועל מסר כי לפי הנחיית המנכ"ל נרכש מכשיר לצורך זה, והוא משמש להוספת כתוביות בשידורים חיים מאירועים מיוחדים, אך לא באופן קבוע במהדורות החדשות. בתשובתו מנובמבר 2001 הודיע יו"ר הרשות, כי בכוונת הוועד המנהל להעלות נושא זה לדיון וכן לוודא שמנכ"ל הרשות מטפל בעניין זה בהתאם להחלטות הוועד המנהל.

יוצא אפוא, שכשנה לאחר שהתקבלה החלטת הוועד המנהל, טרם גיבשה הרשות הנחיות בדבר הוספת כתוביות למהדורות חדשות. הדבר פוגע ביכולתה של אוכלוסיית כבדי השמיעה להתעדכן בחדשות באמצעות הטלוויזיה.

פרסום באמצעי התקשורת

אם אין פרסום בדבר תכניות הטלוויזיה ומהדורות החדשות המלוות בכתוביות או בתרגום לשפת הסימנים, מאבדים אמצעים אלה את יכולתם לממש את תכליתם.

בדיקה אקראית של לוחות שידורים שפורסמו בכמה עיתונים בחודשים מארס-יוני 2001 העלתה, שבדרך כלל היה סימון מיוחד ("כ") ליד שמות של תכניות המלוות בכתוביות, אך לא כולן סומנו בסימון המיוחד, והיו תכניות שסומנו אף כי לא לוו בכתוביות. בתשובתו ציין מנהל הטלוויזיה בפועל, כי "אנו עומדים בדרישות החוק לסמנן [בלוח השידורים] המופץ לעיתונות. אין בידינו לאכוף על העיתונות ציון". אולם נמצא, כי הרשות אינה בודקת כלל אם לוחות השידורים מתפרסמים בעיתונים כפי שהיא העבירה אותם, ואינה מנסה כלל להסב את תשומת לבן של מערכות העיתונים לטעויות ולהשמטות.

לדעת משרד מבקר המדינה, מן הראוי שהרשות לא תסתפק בהעברת לוח השידורים לעיתונים, אלא תבדוק את לוחות השידורים שפורסמו בעיתונים, כדי להבטיח שהמידע יעמוד לרשות אלה הנזקקים לו. כמו כן, על הרשות לשקול שימוש באמצעי פרסום נוספים המצויים בשליטתה, דוגמת אתר האינטרנט שלה.

הביקורת העלתה, כי אף על פי שעברו יותר משמונה שנים מאז נחקק חוק הקלות לחירש, טרם עמדה רשות השידור בהוראה שנקבעה בחוק ובכללים, ולפיה יש לשדר בליווי כתוביות לפחות רבע משידורי הטלוויזיה שאינם משודרים בשידור חי.

הרשות אינה עומדת בכללים המחייבים אותה לתרגם בכל ערב את חרשות הלילה לשפת הסימנים. כמו כן, למרות הנחיות שניתנו להביא בקביעות במהדורות החדשות כתוביות או כותרות של עיקרי החדשות, טרם נעשה הדבר. במועד הביקורת, מהדורת החדשות המרכזית לא היתה מלווה בכותרות או בתרגום לשפת הסימנים. לדעת משרד מבקר המדינה, מן הראוי שרשות השידור הממלכתית תפעל כך שאנשים כבדי שמיעה יוכלו לצפות בחדשות בטלוויזיה יותר מפעם אחת בשבוע.

עוד ראוי, שהרשות תיזום עדכון ותיקון של כללי ההקלות לחירש, באופן שישקף את ההתפתחויות החדשות בטכנולוגיות השידור, שתכליתן לשפר את השירות לצופים כבדי השמיעה.

הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו

הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו (להלן - הרשות השנייה) מקיימת ערוץ מסחרי לטלוויזיה בפקוח ציבורי (להלן - הערוץ השני) על פי חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, התש"ן-1990. הרשות השנייה מקיימת את השידורים באמצעות שלושה בעלי זיכיונות, ומפקחת על שידורים אלה. הטלוויזיה החינוכית קיבלה זיכיון ליחידת שידור בהיקף של שביעית מכלל יחידות השידור בערוץ השני; חברת החדשות, שהוקמה בידי בעלי הזיכיון, קיבלה מהרשות השנייה זיכיון להפיק ולשדר מהדורות חדשות ויומני חדשות. מועצת הרשות השנייה (להלן - מועצת הרשות) רשאית, על פי החוק, ליטול פרקי זמן מיחידת שידור של בעל זיכיון (עד 2%) ולשדר בהם שידורים מטעם הרשות השנייה.

בתוקף סמכותה לפי החוק, קבעה מועצת הרשות את כללי הקלות לחירש (הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו), התשנ"ז-1997 (להלן - כללי הרשות השנייה). בכללים אלה נקבע, בין השאר, כי לא פחות מרבע מכלל השידורים בטלוויזיה בעברית ובערבית שאינם בשידור חי ילוו בכתוביות, וכי תכנית חדשות אחת בשבוע לפחות, לפי קביעת מנכ"ל חברת החדשות באישור המועצה, תלווה בתרגום לשפת הסימנים. כן נקבע בכללי הרשות השנייה כי היא תפרסם את התכניות המלוות בכתוביות ואת תכנית החדשות המתורגמת לשפת הסימנים.

כתוביות לכבדי שמיעה

הרשות השנייה מאפשרת לבעלי הזיכיונות לקבוע, לפי שיקול דעתם, אילו תכניות ילוו בכתוביות, וכגוף פיקוח היא בודקת אם הם עומדים במכסה שנקבעה בחוק הקלות לחירש ובכלליה. פעולות הפיקוח והאכיפה שעושה הרשות השנייה בדבר עמידתם במכסה, נעשות בעיקר באמצעות בדיקה של פריסה שנתית. שכן, עמדת הרשות היא כי המכסה שנקבעה בכללי הרשות השנייה היא שנתית, אם כי צריך להישמר איזון סביר של פריסת התכניות המלוות בכתוביות על פני השנה. כדי להבטיח שבסוף השנה לא יימצא שאין עומדים במכסה ושיהיה איזון סביר לאורך השנה, עושה הרשות השנייה מפעם לפעם בדיקות מדגם של היקף התכניות המלוות בכתוביות בפרק זמן מסוים. על פי דוחות הרשות השנייה לשנים 1998 ו-1999, המסכמים את פעילותה באותן שנים, עמדו שלושת בעלי הזיכיון וכן הטלוויזיה החינוכית בכללי הרשות השנייה ומילאו את המכסה הנדרשת בחישוב עונתי.

בשל בעיות תוכנה, הפיקוח של הרשות השנייה נעשה על ידי בדיקת דיווחיהם של בעלי הזיכיון, שבהם נתונים על שעות השידור והתכניות שלוו בכתוביות; מערך הפיקוח של הרשות השנייה בוחן את הדיווחים האמורים באופן מדגמי בעזרת מידע גולמי שצברה בדבר התכניות שלוו בכתוביות, מידע המצוי בלוחות השידורים המפורטים. מתשובתה למשרד מבקר המדינה מאוגוסט 2001 עולה, כי מהבדיקה שעשתה התברר ששלושת בעלי הזיכיון עמדו במכסה של תכניות מקור שמלוות בכתוביות. בתשובתה מאוקטובר 2001 היא הודיעה, כי עד סוף אותה שנה יוסדרו בעיות התוכנה, ויהיו לה נתונים מלאים לצורך הערכת עמידתם של בעלי הזיכיון במכסה שנקבעה בחוק.

בנוגע לשידורי הטלוויזיה החינוכית בערוץ השני בשנת 2000, הודיעה הרשות השנייה כי היא לא עמדה במכסה. בתשובתה מאוקטובר 2001 מסרה הרשות השנייה, כי נוכח שיעור המכסה שמילאה הטלוויזיה החינוכית מינואר 2001, סביר להניח שעד סוף אותה שנה היא תעמוד במכסה הנדרשת. עוד מסרה, כי בכוונתה להנחות את הטלוויזיה החינוכית להשלים בשנת 2002 את שיעור המכסה שלא מולא בשנת 2000.

בדיקת לוחות משדרים שבועיים שהמציאה הרשות השנייה למשרד מבקר המדינה (לוח שידורים אחד בכל אחד מהחודשים ינואר-מאי 2001), העלתה, כי אף אחת מהתכניות מטעם הרשות (כ-11 שעות בסך הכול) לא לוותה בכתוביות בעברית. בתשובתה מאוגוסט 2001 הודיעה הרשות, כי במהלך החודשים ינואר-יוני אותה שנה שודרו מעט תכניות עם כתוביות, משום שצפוי שינוי באופיין של הפקות הרשות במחצית השנייה של השנה, והיא העדיפה לתרגם את ההפקות החדשות. כן הודיעה, כי מאותה שנה הוסף סעיף בחוזים עם מפיקים, המאפשר לה לדרוש הוספת כתוביות לתכניות שהיא מזמינה; בהתאם לכך תוכנן שידור תכניות מטעם הרשות במחצית השנייה של אותה שנה שילוו בכתוביות, כגון סדרה של תכניות תרבות שתלווה בכתוביות בעברית, ועד סוף אותה שנה צפוי שילוו בכתוביות כ-25.6% מכלל התכניות המשודרות מטעמה.

אשר לתכניות בערבית, בלוחות המשדרים השבועיים שנבדקו נמצא, שרק אחת מהן היתה מלווה בכתוביות בערבית, ושיעור דקות השידור בפועל שהיו מלוות בכתוביות בערבית היה כדלקמן:

בשבוע בינואר - 20%, בפברואר - כ-13%, במארס - כ-13%, ובאפריל - כ-20%. כאמור, בחוק הקלות לחירש נקבע כי יש לקבוע "מספר שידורי טלוויזיה שלא יפחתו מרבע מכלל השידורים בעברית ובערבית, שאינם משודרים בשידור חי, אשר בהם יהיו כתוביות בעברית - בשידורים בעברית, וכתוביות בערבית - בשידורים בערבית". בכללי הרשות השנייה נקבע כי "הרשות תשדר בליווי כתוביות לא פחות מרבע מכלל השידורים בטלוויזיה בעברית ובערבית, שאינם משודרים בשידור חי". בתשובתה מאוגוסט 2001 הסבירה הרשות השנייה, כי הפרשות שנתנו לכך בעלי הזיכיון היא כי המכסה שנקבעה היא לשידורים בערבית ובעברית במקובץ. הרשות השנייה הוסיפה, כי לאחר בחינה מחודשת של הנושא, היא החליטה "כי מעתה ואילך יחויבו הזכיינים לעמוד במכסה באופן נפרד בשידורי הערבית ובשידורי העברית. בסוף השנה תשוב הרשות ותשקול את עמדתה בנושא".

לדעת משרד מבקר המדינה, חוק הקלות לחירש מחייב ללוות בכתוביות רבע מכלל השידורים בעברית ורבע מכלל השידורים בערבית שאינם משודרים בשידור חי, והדבר משתמע גם מפסיקת בג"ץ המוזכרת לעיל, ומתחייב מעקרון השוויון; ומן הראוי שהמועצה תבהיר בכללים כי מכסת השידורים בהם יהיו כתוביות צריכה להיות בנפרד לשידורים בעברית ובנפרד לשידורים בערבית.

תרגום מהדורת חדשות לשפת הסימנים

בהתאם להוראות חוק הקלות לחירש, חברת החדשות משדרת בקביעות בערוץ השני את מהדורת החדשות בערבית בימי שישי בשעה 14:00 בליווי תרגום לשפת הסימנים. ממכתב של אגודת החירשים בישראל מפברואר 2000 אל נציב תלונות הציבור ברשות השנייה עולה, כי לפני שנים מספר קיים מנכ"ל חברת החדשות פגישה עם נציגי האגודה, ובה העלו הנציגים את הבעיות בתרגום המהדורה לשפת הסימנים וטענו, בין השאר, כי מועד שידור המהדורה אינו מתאים לאוכלוסיית החירשים.

ב-27.2.00 החליטה מועצת הרשות בישיבתה, כי במסגרת ההקלות לכבדי שמיעה ישודרו בכל שבוע שתי מהדורות של חדשות בלילה בליווי תרגום לשפת הסימנים. נמצא, כי עד מועד סיום הביקורת לא שונה מועד שידור מהדורת החדשות המתורגמת לשפת הסימנים. בתשובתה הודיעה הרשות השנייה, כי היא נוקטת פעולות כדי שעד סוף שנת 2001 תתחיל חברת החדשות לשדר בכל שבוע שתי מהדורות לילה בתרגום לשפת הסימנים.

באותה ישיבה החליטה מועצת הרשות, כי "כתוביות של עיקר החדשות ישודרו בתחילת כל מהדורת החדשות המרכזית, בכל יום". יצוין, כי באפריל 2001 החלה חברת החדשות להפעיל מכשיר חדיש, המאפשר לשדר בקביעות כתוביות של עיקר החדשות בתחילת מהדורת החדשות המרכזית של הערוץ השני. יצוין כי החל באוקטובר 2000, עם פרוץ אינתיפאדת אל-אקצה, נערכה חברת החדשות ללוות את פריצות החדשות בכתוביות רצות כדי לאפשר גם לכבדי שמיעה לדעת את המתרחש בזמן אמת.

מן הראוי, שהרשות השנייה תדאג לתיקון ולעדכון כללי ההקלות לחירש, כדי שיובהרו הוראות החוק בכל הקשור לליווי השידורים בערבית בכתוביות ולהחלטת מועצת הרשות לשדר מהדורת חדשות נוספת בליווי תרגום לשפת הסימנים.

משרד התקשורת - המועצה לשידורי כבלים ולוויין

משרד מבקר המדינה בדק במועצה לשידורי כבלים ולוויין שבמשרד התקשורת (להלן - המועצה) אם מולאו הוראות חוק הקלות לחירש וכללי הקלות לחירש (המועצה לשידורי כבלים ולשידורי לוויין), התשנ"ט-1998 (להלן - כללי המועצה).

1. בשנת 1992 הופעלו שידורי הכבלים באזורים רבים בארץ. ביולי 1995 פורסם תיקון לחוק הקלות לחירש, ובו נקבע כי בתוך שלושה חודשים תקבע המועצה בכללים את סוגי התכניות והשידורים שילוו בכתוביות ובתרגום לשפת הסימנים.

למרות האמור בחוק, אושרו כללי המועצה רק שלוש שנים לאחר מכן, בספטמבר 1998.

2. בכללי המועצה נקבע, כי לפחות 25% מהמשרדים בהפקה מקומית שאינם משודרים בשידור חי, ומהם לפחות 25% מתכניות הילדים, ילוו בכתוביות; מהדורת חדשות מקומיות שמופקת בשידור חי תלווה בתרגום לשפת הסימנים לא פחות מפעם בשבוע; מועדי שידורם של המשרדים המלווים בכתוביות ושל מהדורת החדשות המלווה בתרגום לשפת הסימנים יפורסמו בלוח המשרדים השבועי.

לפי חוק הבזק, התשמ"ב-1982, על המועצה לפקח על הזכיינים כדי לוודא שהם פועלים לפי כללי המועצה. הבדיקה העלתה שהמועצה פנתה לזכיינים בינואר 1999 וביקשה שידועו לה בכתב על מימוש כללי המועצה. זכייין א' וזכייין ב' הודיעו למועצה במארכ 1999 כי מימשו את כללי המועצה. המועצה לא דרשה מהם בסוף שנת 1999 ובמשך שנת 2000 שידווחו לה על מילוי חובותיהם לפי הכללים האמורים, והם לא דיווחו. מכאן שבזמן האמור לא פיקחה המועצה על מילוי כללי המועצה.

(א) בסוף דצמבר 2000, לפני חידוש הזיכיון של זכייין א', ביקשה ממנו המועצה שידווח לה על מילוי חובותיו על פי כללי המועצה. מהדיווח שמסר לה זכייין א' עולה שהוא לא מסר לה פרטים על מספר שעות השידור בעברית שאינן בשידור חי בכל שבוע ולא על מספר שעות השידור שלו בכתוביות.

הדיווח שהגיש זכייין א' בתחילת שנת 2001 אינו מלא, הוא דיווח רק על שידורי ערוץ המשפחה (ערוץ 3) המופק עבור כל הזכיינים באמצעות חברת הפקות שמושפת לכולם. בדיווחו לא צוינו תאריכי השידורים בעברית בשידור חי ושאינם בשידור חי, ולפיכך הסיקה המועצה שזכייין א' לא עמד בדרישות בדבר הוספת כתוביות או תרגום לשפת הסימנים.

זכייין א', שזיכיונו חל על כמה אזורים, מסר למועצה פרטים בנוגע לשידור מהדורות חדשות מקומיות המלוות בתרגום לשפת הסימנים באזור אחד בלבד. אשר לפרסום בעיתונים כנדרש בכללי המועצה, נמצאה סתירה בין שני מסמכים שמסר זכייין א' למועצה. בעקבות זאת החליטה המועצה ש"אין מנוס מלהסיק שבעל הזיכיון לא עמד בדרישה".

(ב) כאמור, בינואר 1999 פנתה המועצה גם לזכייין ב' וביקשה דיווח על מימוש כללי המועצה. באותו חודש הודיע הזכייין כי במארכ יתחיל לשרד מהדורה שבועית של המגזינים המקומיים בלוויית תרגום לשפת הסימנים. המועצה פנתה לזכייין ב' כמה פעמים באותה שנה כדי שידווח אם עשה את המוטל עליו על פי כללי המועצה, אולם דיווח כזה לא נמסר לה עד תחילת 2001.

בתחילת שנת 2001, לפני חידוש הזיכיון של זכייין ב', ביקשה ממנו המועצה דיווח על מילוי התחייבותיו לפי כללי המועצה. הוא מסר למועצה רשימה חלקית של תכניות בהפקה מקומית בערוץ המשפחה (ערוץ 3) אשר לוו בכתוביות, אך לא מסר לה כל מידע בנוגע למשרדים ששודרו בערוץ הילדים (ערוץ 6). המועצה קבעה כי זכייין ב' לא מילא את כללי המועצה כנדרש. בשנים

1999 ו-2000 הוא לא דיווח על השידורים בעברית שלא בשידור חי שלוו בכתוביות; לא המציא נתונים מלאים על ערוץ המשפחה; לא המציא כל נתון בנוגע לערוץ הילדים; ולא פרסם בעיתונים את המשדרים שילוו בכתוביות ובתרגום לשפת הסימנים.

בתשובה למשרד מבקר המדינה מספטמבר 2001 הודיעה יו"ר המועצה, כי בעקבות הפרת כללי המועצה בידי הזכיינים תדון המועצה במשמעות ההפרות ובדרכי תגובתה עליהן, וכי הנתונים על ההפרות יפורסמו בדוח השנתי של המועצה. באוקטובר 2001 פרסמה המועצה סיכום עבודה לשנת 2000, ובו נאמר כי הזכיינים הפרו את כללי המועצה שנקבעו על פי חוק הקלות לחירש.

3. הפעלת שידורי לוויין טעונה רישיון. חוק הקלות לחירש אינו חל על בעלי רישיון, אלא על זכיינים. חובת בעל רישיון לעמוד בחוק זה נקבעה בהחלטת המועצה ביולי 2000, ובאותו חודש החלו שידורי הלוויין. בשנה הראשונה לשידורי הלוויין החליטה המועצה להקל על מפעיל שידורי הלוויין (להלן - המפעיל) ולא דרשה ממנו לדווח לה אחת לארבעה חודשים, כמו שנקבע ברישיון, על עמידתו בחוק הקלות לחירש. המפעיל אכן לא דיווח על מילוי חובותיו, ולפיכך לא ידוע למועצה אם עמד בדרישות. בתשובתה הודיעה יו"ר המועצה כי עם קבלת הדוחות המסכמים השנתיים ייבדק אם מילא המפעיל את האמור בכללי המועצה.

לדעת משרד מבקר המדינה, מן הראוי שהמועצה תדרוש מהמפעיל דיווחים אחת לארבעה חודשים, כפי שנקבע ברישיון, כדי שתוכל לבדוק את עמידתו בכללי המועצה.

מן האמור לעיל עולה כי רשות השידור והמועצה לשידורי כבלים ולוויין לא הקפידו על קיום דרישות חוק הקלות לחירש, ולא היה פיקוח ראוי על זכייני הטלוויזיה בכבלים ועל מפעיל השידורים בלוויין. גם הטלוויזיה החינוכית, בשידוריה בערוץ השני שבפיקוח הרשות השנייה, לא עמדה במכסת השידורים המלווים בכתוביות הנדרשת בחוק.

צ ה " ל

הטיפול בחיילים בעלי ליקויי למידה והתאמת מקלטים ומרחבים מוגנים לנכים

חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986 (להלן - החוק), קובע כי כל מיועד לשירות ביטחון (להלן - מלש"ב) הנקרא להתייצב לבדיקה רפואית לשם קביעת כושרו הרפואי חייב להתייצב לבדיקה. ועדה רפואית קובעת אם המלש"ב כשר לשירות מבחינה רפואית.